

1.	Наслов на наставниот предмет	ПЕНОЛОГИЈА			
2.	Код	5080261			
3.	Студиска програма	ПРАВНИ СТУДИИ, МАСТЕР СТУДИИ ПО КАЗНЕНО ПРАВО			
4.	Организатор на студиската програма (единица, односно институт, катедра, оддел)	Правен факулет „Јустинијан Први“ – Скопје, институт за казнено право			
5.	Степен (прв, втор, трет)	Втор			
6.	Академска година/семестар	четврта/ втори	7.	Број на ЕКТС кредити	6
8.	Наставник	Методија Каневчев, доктор, редовен професор Александра Груевска-Дракулевски, доктор, вонреден професор			
9.	Предуслови за запишување на предметот				
10.	Цели на предметната програма (компетенции):				
	Со изучување на предметот студентите ќе се запознаат со модерниот систем на извршување на кривичните санкции, укажувања во врска со основните проблеми на казната лишување од слобода (затвор), прашањата во врска со алтернативите на казната затвор (паричната казна и модалитетите на извршување на казната затвор), алтернативните мерки, мерките на безбедност, проблемот на смртната казна.				
11.	Содржина на предметната програма:				
	Пенологијата како правна, теоретска и емпириска научна дисциплина, ги проучува сите аспекти што се однесуваат на извршувањето на сите кривични санкции со кои располага организираното општество за одбрана од криминалитетот. Кривичната санкција се појавува во форма на казна, алтернативна мерка, мерка на безбедност и воспитна мерка (резервирана за малолетници и за помлади полнолетни лица). Пенологијата ги изучува кривичните санкции во нивната комплексност и од два аспекта. Прво, индивидуализација на кривичната санкција во нејзиниот избор и извршување како претпоставка за остварување на целта определена со позитивните прописи, а тоа е ресоцијализацијата. Второ, таа го следи и го изучува системот на кривични санкции од аспект на богатството на санкциите според видот и траењето, условите на извршување, и предлага мерки за негово збогатување, измени унапредување и слично. Од аспект на извршување на кривичните санкции, посебно на казните, таа ги изучува пенитенцијарните системи и институциите во кои се извршуваат казните и институционалните мерки, режимот на институциите, организацијата на животот и работата, затворскиот и превоспитниот персонал, методите на третман и затворската заедница, отпуштањето на осуденото лице и неговото прифаќање и адаптирање во животот на слобода. Според тоа, предмет на изучување на пенологијата се сите видови кривични санкции, поединечно и како систем, и низ сите фази на процесот на нивното извршување. Во рамки на предметот пенологија се изучуваат следниве содржини: поим и предмет на пенологијата, местото на пенологијата во системот на науките, методи во пенологијата, потоа појава и развој на казнувањето, и тоа, историски развој на облиците на општествена реакција врз негативните однесувања и пенолошката научна мисла, општествена реакција спрема негативните однесувања во новиот век со посебен акцент на пенитенцијарните системи, теории за оправданост и целите на казната. Посебно внимание се посветува на модерниот систем на извршување на кривичните санкции, укажувања во врска со основните проблеми на казната лишување од слобода, прашањата во врска со алтернативите на казната затвор (паричната казна и модалитетите на				

	извршување на казната затвор), алтернативните мерки, мерките на безбедност, проблемот на смртната казна. Кривичните санкции според кривичното законодавство на Република Македонија е прашање на кое се посветува особено внимание во рамки на предметот пенологија. Се изучува системот на извршување на кривичните санкции, целите на санкциите според позитивното законодавство. Посебен акцент е ставен на изучување на казната лишување од слобода, во чии рамки внимание се посветува на прашањето за ресоцијализација и социјална адаптација и некои контраверзи во поглед на можностите и резултатите на ресоцијализацијата, затвореничко општество и затворски заедници, потоа индивидуализација на казната лишување од слобода, класификацијата на осудени лица, категоризација на казнено-поправни установи, облиците и методите на третман на осудените лица, положбата на осудените лица во казнено-поправните установи, постпеналната помош на осудените лица, потоа, институтите амнестија и помилување, условен отпуст. Исто така, во рамки на предметот пенологија се изучува и извршувањето на останатите кривични санкции, паричната казна, мерките на безбедност, алтернативните мерки, како и санкциите што се изрекуваат спрема малолетници. Детална структура на предметната програма: МЕСТОТО И УЛОГАТА НА ПЕНОЛОГИЈАТА КАКО НАУКА И ПРАКТИКА ВО СОВРЕМЕНАТА ДРЖАВА РАЗВОЈ НА СФАКАЊАТА ЗА ПОИМОТ И ПРЕДМЕТОТ НА ПЕНОЛОГИЈАТА • Поим на пенологијата • Развојни фази на поимот и предметот на пенологијата • Одредување на предметот на пенологијата КАЗНА ЗАТВОР (ЛИШУВАЊЕ ОД СЛОБОДА) • Воведни белешки • Затворањето на сторителите на кривични дела во робовладетелското општество • Лишување од слобода во средниот век • Детерминирачки фактори за настанувањето и развојот на казната затвор • Воведување на казната затвор (лишување од слобода) во кривичните законодавства и нејзиното место во системот на кривичните санкции ИЗВРШУВАЊЕ НА КАЗНАТА ЗАТВОР (ЛИШУВАЊЕ ОД СЛОБОДА) - ПЕНИТЕНЦИЈАРНИ СИСТЕМИ • Воведување во проблемот • Пенитенцијарни системи • Систем на заедничко издржување на казната (Асоцијационен систем) • Систем на ќелиски затвор (изолационен или ќелиски систем) • Ќелиски или Пенсилвански (Филадельфиски) систем • Обурнски систем или „систем на молчење“ • Прогресивен систем на издржување на казната затвор (Мешовит систем) • Англиски прогресивен систем • Ирски прогресивен систем • Маконокиев бодовен систем • Класификационен (Женевски) пенитенцијарен систем • Заклучни согледувања ПРОБЛЕМИ НА ИЗВРШУВАЊЕ НА КАЗНАТА ЗАТВОР ВО СОВРЕМЕНАТА ПЕНОЛОГИЈА • <i>Воведување во проблемот</i> • <i>Основни карактеристики на казната затвор</i> • <i>Критички забелешки на казната затвор</i> • Позитивни страни на казната затвор • Поим на ресоцијализација и социјална адаптација • <i>Ресоцијализацијата како сеопфатен поим</i> • Заклучни согледувања
--	---

	• <i>Изучување на личноста на делинквентот - значајна претпоставка за остварување на ресоцијализацијата</i> • <i>За поимот изучување на личноста на делинквентот</i> • <i>Организација на проучувањето на личноста на делинквентот</i> • Класификација на осудените лица како нужна претпоставка за индивидуализација на третманот • <i>Поим на класификација на осудените лица</i> • <i>Видови и критериуми за пенитенцијарна класификација</i> • <i>Категоризација на казнено-поправните установи</i> • <i>Критериуми за категоризација на казнено-поправните установи</i> • Видови на казнено-поправни установи МЕТОДИ И ОБЛИЦИ НА ТРЕТМАН ВО ИЗВРШУВАЊЕТО НА КРИВИЧНИТЕ САНКЦИИ И ОСТВАРУВАЊЕТО НА РЕСОЦИЈАЛИЗАЦИЈАТА • <i>Поим на третман</i> • <i>Методи на третман</i> • <i>Облици на третман на осудените лица</i> • <i>Посебни облици на третман</i> • Проблеми на ефикасност на ресоцијализацијата и третманот на осудените лица ЗАЕДНИЦА НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА ВО КАЗНЕНО-ПОПРАВНИТЕ УСТАНОВИ • Поим на затворска заедница • <i>Последици од затворањето (депривации)</i> • Начини на прилагодување кон затворската заедница • <i>Структура на затворската заедница и затворската култура</i> • <i>Систем на општествени улоги и положби</i> • <i>Вредносно-нормативен систем</i> СИСТЕМ НА САНКЦИИ ИЗРЕЧЕНИ ЗА КРИВИЧНИ ДЕЛА И ПРЕКРШОЦИ ШТО СЕ ИЗВРШУВААТ СПОРЕД ОДРЕДБИТЕ ОД ЗИС • Систем на санкции во кривичното и прекршочното право на Република Македонија • Систем на кривични санкции во Република Македонија • Систем на прекршочни санкции во Република Македонија ЦЕЛИ НА САНКЦИИТЕ ИЗРЕЧЕНИ ЗА КРИВИЧНИ ДЕЛА И ПРЕКРШОЦИ НАДЛЕЖНИ ОРГАНИ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА САНКЦИИТЕ УПРАВА ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА САНКЦИИ • Надлежност на Управата за извршување на санкциите • Раководење со Управата • Организација на Управата КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ И ВОСПИТНО-ПОПРАВНИ УСТАНОВИ • Мрежа на казнено-поправни и воспитно-поправни установи • Казнено-поправни установи Установи за извршување на казната затвор • Критериуми за категоризација на казнено-поправните установи • Казнено-поправни установи во Република Македонија • Куќен ред на казнено-поправните установи • Воспитно-поправни установи СУДИЈА ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА САНКЦИИТЕ ПОСТАПУВАЊЕ ПРИ ИЗВРШУВАЊЕ НА КАЗНАТА ЗАТВОР • Упатување на осудени лица на издржување на казната • Одлагање на почетокот на извршувањето на казната затвор • Прием на осудени лица • Приемно одделение ПОЛОЖБА НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА НА КАЗНА ЗАТВОР • Класификација на осудените лица • Историски развој на класификацијата во Република Македонија
--	---

	• Класификација, распоредување и разместување на осудени лица • Поим на класификација, распоредување и разместување • Критериуми за класификација • Третман на осудените лица • Сместување на осудените лица • Облека и постелнина на осудените лица • Лична хигиена на осудените лица • Исхрана на осудените лица • Одмор на осудените лица • Работа на осудените лица • Пензиско осигурување на осудените лица • Здравствена заштита на осудените лица • Образование на осудените лица • Слободни активности, спорт и рекреација на осудените лица • Воспитна работа со осудените лица • Задоволување на верските потреби на осудените лица • Контакти со надворешниот свет на осудените лица • Допишување • Телефонирање • Посети • Примање на пратки • Склучување на брак на осудените лица • Погодности на осудените лица • Разместување на осудените лица • Прогресирање на осудени лица • Репрогресирање на осудени лица • Преместување на осудени лица • Прекин на издржувањето на казната на осудени лица • Однос на службените лица спрема осудените лица • Заштита на правата на осудените лица со употреба на правни средства • Правни совети и правни средства на осудените лица • Право на жалба на осудените лица до меѓународни тела и органи • Заштита на правата на соработниците на правдата ОДРЖУВАЊЕ НА РЕДОТ И ДИСЦИПЛИНАТА • Должност на осудените лица за одржување на редот и дисциплината • Дисциплинска одговорност на осудените лица • Материјална одговорност на осудените лица • Употреба на средства на присилба и огнено оружје • Фаќање на избегано осудено лице ОТПУШТАЊЕ НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА ОД ИЗДРЖУВАЊЕ НА КАЗНАТА • Основи за отпуштање на осудените лица • Подготвување за отпуштање од установата • Отпуштање по издржаната казна • Отпуштање по простување на казната • Амнестија • Помилување • Отпуштање по условен отпуст • Отпуштање по одлука на директорот на установата ПОМОШ НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА ПО ОТПУШТАЊЕ ОД УСТАНОВАТА (ПОСТПЕНАЛНА ПОМОШ) ПОДГОТВУВАЊЕ НА ЗАКЛУЧЕН ИЗВЕШТАЈ ИЗВЕСТУВАЊЕ ЗА СМРТ НА ОСУДЕНО ЛИЦЕ
--	--

	 ПОСЕБНИ ОДРЕДБИ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА КАЗНАТА МАЛОЛЕТНИЧКИ ЗАТВОР ИЗВРШУВАЊЕ НА СПОРЕДНИ КАЗНИ ИЗВРШУВАЊЕ НА АЛТЕРНАТИВНИТЕ МЕРКИ ИЗВРШУВАЊЕ НА МЕРКИТЕ НА БЕЗБЕДНОСТ ИЗВРШУВАЊЕ НА КРИВИЧНИ САНКЦИИ СПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИ ИЗВРШУВАЊЕ НА КАЗНИ СПРЕМА ПРАВНИ ЛИЦА КОНФИСКАЦИЈА НА ИМОТ И ИМОТНА КОРИСТ И ОДЗЕМАЊЕ НА ПРЕДМЕТИ ИЗВРШУВАЊЕ НА ПРЕКРШОЧНИ САНКЦИИ				
12.	Методи на учење:		Материјата е поделена во 12 тематски единици по 3.5 часа. За секоја тема на студентите однапред ќе им биде посочена соодветна литература за подготовка на часот и нивно активно вклучување во интерактивна настава. Наставата ќе се одвива преку предавања и вежби, подготовка на презентации и проектни задачи за одделните типови на криминалитет и слични проекти, посета на соодветни институции или посета на гости предавачи од соодветни институции зависно од темата на часот, учество на семинари и сл.		
13.	Вкупен расположлив фонд на време		150		
14.	Распределба на расположливото време		15 недели (3,5 часа неделно)		
15.	Форми на наставните активности		15.1	Предавања – теоретска настава	52,5
			15.2	Вежби (лабораториски, аудиториски), семинари, тимска работа	/
16.	Други форми на активности		16.1	Проектни задачи	17,5
			16.2	Самостојни задачи	/
			16.3	Домашно учење	80
17.	Начин на оценување				
	17.1	Тестови/завршен испит			70 бода
	17.2	Семинарска работа / проект (презентација: писмена и усна)			20 бода
	17.3	Активност и учество			10 бода
18.	Критериуми за оценување (бодови / оценка)		до 51 бода		5 (пет) (F)
			од 51 до 60 бода		6 (шест) (E)
			од 61 до 70 бода		7 (седум) (D)
			од 71 до 80 бода		8 (осум) (C)
			од 81 до 90 бода		9 (девет) (B)
			од 91 до 100 бода		10 (десет) (A)
19.	Услов за потпис и полагање на завршен испит				
20.	Јазик на кој се изведува наставата		Македонски јазик		
21.	Метод на следење на квалитетот на наставата		Евалуација и самоевалуација		
22.	Литература				
	22.1	Задолжителна литература			
		Р. бр.	Автор	Наслов	Издавач

		1.	Арнаудовски, Љ. и Груевска-Дракулевски, А.	„Пенологија“, (прв и втор дел).	Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, 2 Август С Штип, Скопје	2013
		2.	Арнаудовски, Љ. и Груевска-Дракулевски А.	„Закон за извршување на санкциите: интегрален текст со предговор, кратки објаснувања и регистар на поимите со прилози“	Скопје: „Студиорум“-Центар за регионални истражувања и соработка.	2011
		3.	Maguire, M., Morgan, R., Reiner, R. Мајкл Мегваер, Род Морган, Роберт Рајнер	"The Oxford Handbook of Criminology", third edition, „Оксфордски прирачник за криминологија“	Oxford University Press. (превод од Владата) Нампрес Скопје. (стр. 990-1139)	2002 2010
		4.	Груевска-Дракулевски А.	„Затвор и Рецидивизам“	Студиорум, Скопје	2016
22.2	Дополнителна литература ➤ Арнаудовски Љупчо, (1998), „Пенологија: наука за извршување на кривичните санкции“, Скопје: Правен факултет. ➤ Арнаудовски, Љ. и Чачева, В., (2000), „Затвореничко општество“, Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, Скопје. ➤ Арнаудовски, Љ./ Груевска-Дракулевски, А. (во печат) „Дисциплинска и материјална одговорност на затворениците - македонското законодавство наспроти стандардите на ООН и Европската унија“ во Годишник на Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. ➤ Бужаровска Гордана, (2003), Алтернативи на затворот, Скопје: Студентски Збор. ➤ Бужаровска, Лажетиќ, Г. (2006), „Ресторативната правда од аспект на меѓународните документи“ во Годишник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје во чест на Димитар Поп Георгиев, том 40, Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје ➤ Gruevska-Drakulevski, Aleksandra (2012) "Post Penal Assistance of Ex-Prisoners: The Case of the Republic of Macedonia" in Iustinianus Primus Law Review, No.4, Year III, Spring 2012, Skopje: Faculty of Law "Iustinianus Primus" in Skopje. ➤ Gruevska-Drakulevski, Aleksandra (2013) "Conditional Release (Parole) in the System of Execution of Sanctions in the Republic of Macedonia: Is it in Accordance with the Recommendation Rec (2003) 22 on Conditional Release (Parole)" in Iustinianus Primus Law Review, No.6, Year IV, spring 2013, Skopje: Faculty of Law "Iustinianus Primus" in Skopje. ➤ Gruevska-Drakulevski, Aleksandra (2013) "Granting Privileges to Prisoners in the Penological Practice of the Republic of Macedonia", in Iustinianus Primus Law Review, Skopje: Faculty of Law "Iustinianus Primus" in Skopje, № 08, volume V, Winter 2014, (http://www.law-review.mk/pdf/08/Aleksandra%20Gruevska-Drakulevski.pdf). ➤ Gruevska-Drakulevski, Aleksandra (2014) "Imposition and Enforcement of Fine in the Macedonian Sentencing System", in Iustinianus Primus Law Review, No. 10, volume VI, Winter 2014, Skopje: Faculty of Law "Iustinianus Primus" in Skopje (original scientific article).					

		➤ Gruevska-Drakulevski, Aleksandra (2014) "Life Sentence Prisoners in the Republic of Macedonia" in Iustinianus Primus Law Review, No. 09, volume V, Summer 2014, Skopje: Faculty of Law "Iustinianus Primus" in Skopje (original scientific article). ➤ Gruevska-Drakulevski, Aleksandra (2016) "Work of Prisoners in Macedonia: Legislative and Practical Aspects", in Iustinianus Primus Law Review, No. 12, volume VIII, Spring 2016, Skopje: Faculty of Law "Iustinianus Primus" in Skopje. ➤ Арнаудовски, Љ./ Груевска-Дракулевски, А. (2011) „Закон за извршување на санкциите: интегрален текст со предговор, кратки објаснувања и регистар на поимите со прилози“, Скопје: „Студиорум“ - Центар за регионални истражувања и соработка. ➤ Груевска-Дракулевски, А. (2010) „Влијанието на казната затвор врз рецидивизмот“ (докторска дисертација), Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. ➤ Груевска-Дракулевски, А. (2016) „Затвор и рецидивизам“, Скопје: „Студиорум“ - Центар за регионални истражувања и соработка. ➤ Груевска-Дракулевски, Александра (2011) „Иднината на казната затвор“ во Зборник на трудови на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје посветен на професор Ѓорѓи Марјановиќ, Скопје, Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. ➤ Груевска-Дракулевски, Александра (2011) „Компаративен преглед на реакцијата на казнените системи врз рецидивистите“ во ЕВРОДИЈАЛОГ, Списание за европски прашања, Бр. 14, Скопје, Центар за регионални истражувања и соработка Студиорум, стр.: 153175, (www.cceol.com). ➤ Груевска-Дракулевски, Александра (2012) „Казнената политика на судовите во Република Македонија во периодот 2007-2011“, Македонска ревија за кривично право и криминологија, УДК 343, година 18 и 19, Бр.1-2, 2011/2012, ISSN 1409-5327, Здружение за кривично право и криминологија, Скопје, 2 Август С Штип. ➤ Груевска-Дракулевски, Александра (2014) „Пенитенцијарниот систем, положбата и заштитата на правата на осудените лица“, Судската заштита на човековите права во Република Македонија, Научна и стручна расправа одржана во Скопје на 8 октомври 2014 година, книга 6, МАНУ, Скопје. ➤ Груевска-Дракулевски, Александра (2015) „Извршување на мерката притвор во притворските одделенија на затворите во Република Македонија: Положбата на притворените лица во Република Македонија <i>de jure</i> и <i>de facto</i>“, Македонска ревија за казнено право и криминологија ISSN 1409-5327, год.22, бр.1, 2016, Здружение за кривично право и криминологија, 2 Август С Штип, Скопје (стр. 235-273) (прегледна научна статија). ➤ Груевска-Дракулевски, Александра (2017) „Помеѓу казната затвор и условната осуда: предности и негативни страни од (не)примената на алтернативните мерки и на казната затвор“, МРКПК, год. 24, бр. 1, 2017 ➤ Камбовски, В., (2002), „Казнено-правната реформа пред предизвиците на 21-от век“, Бато и Дивајн, Скопје. ➤ Каневчев Методија, (2015), Кривичен законик – интегрален текст, Скопје: 2 Август Штип. ➤ Каневчев Методија, (2017) „Извршување на општокорисната работа и куќниот затвор според Законот за пробација“, МРКПК, год. 24, бр. 1, 2017. ➤ Каневчев, М. (2006), „Општокорисната работа како алтернатива за затворот во КЗМ“ во Годишник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје во чест на Тодорка Оровчанец, том 42, Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје ➤ Кралев, Т., (2001), „Затвор“, Скопје: НИП Студентски збор. ➤ Крстановски, М., (1996), „Условниот отпуст како пенолошки институт“, Студентски збор, Скопје. ➤ Пријавени, обвинети и осудени сторители на кривични дела во период од 2008 до 2012 година (полнолетни и малолетни), Статистички прегледи, Р.Македонија, Државен завод за статистика, Скопје
--	--	---

	➤ Сулејманов Зоран, (1997), „Пенолошки компендиум“, Скопје: Графохартија. ➤ Сулејманов Зоран, (1999), „Пенологија“, Скопје: Графохартија. ➤ Шурбановски, Н., (1993), „По затворот каде?“, НИО Студентски збор, Скопје. <u>Закони (домашни)</u> ➤ Закон за извршување санкции, „Службен весник на Република Македонија“ бр.2/2006, 57/2010 и 170/2013. ➤ Закон за кривична постапка, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 150/2010. ➤ Закон за правда за децата, Службен весник на Република Македонија“ бр. 148/2013. ➤ Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996; 80/1999; 4/2002; 43/2003; 19/2004; 81/2005; 60/2006; 73/2006; 7/2008; 139/2008; 114/2009; 51/2011; 135/2011; 185/2011; 142/2012; 166/2012; 55/2013; 82/2013; 14/2014; 27/2014 и 28/2014. <u>Меѓународни документи</u> ➤ Convention on the Rights of the Child, adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49. ➤ Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation No. R (92) 17 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Consistency in Sentencing (Adopted by the Committee of Ministers on 19 October 1992 at the 482nd Meeting of the Ministers' Deputies). ➤ European Convention on the supervision of conditionally sentenced or conditionally released offenders (1964) – ETS 51 ➤ United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines) adopted and proclaimed by General Assembly Resolution 45/112 of 14 December 1990. ➤ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules") adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 Nov. 1985. ➤ Европски затворски правила https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747. ➤ Стандардни минимални првила на ООН за постапување со осудените лица на казна затвор http://www2.ohchr.org/english/law/treatmentprisoners.htm. ➤ Revised United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules). www.penalreform.org. <u>Страници на интернет</u> ➤ http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/steering_committees/cdcj/cj-s-vict/Rec%201583.pdf. ➤ http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta98/errec1371.htm. ➤ http://www1.umn.edu/humanrts/instree/coerecr98-7.html. http://www.bbc.co.uk „СЕ ги критикува затворите во Македонија“, (14 февруари 2008).
--	--